
Anmeldelser

ning fra bogens side 34: "*Noget kan jo kun være noget ved ikke at være noget*". For nu at udtrykke det mildt anstrenger en sådan sætning den vestlige logik til sit yderste. Men lad så gå, at forfatteren mener at have gjort denne ganske overraskende opdagelse. Værre er den aura af selvfølgelighed, han omgiver sin påstand med ved at indføje det lille *jo*. Man får en mistanke om, at han har ment noget ganske andet, end det han faktisk skriver; f.eks.: "*Noget kan jo kun være noget (bestemt), for så vidt som der er noget, det ikke er*".

I det hele taget stiller Schmidts skrivemåde store krav til tolkningskunsten; undertiden altså fordi man selv skal gætte sig til den mening, der *ikke* er gemt bag de kringlede sætninger.

Det videnskabelige perspektiv er næppe anvendelig som lærebog i humanistisk videnskabsteori, men til gengæld er det bogens fortjenste at præsentere en lang række tekster i dansk oversættelse - heraf adskillige væsentlige. I fotokopimaskinens tidsalder er det jo også en ganske afgørende kvalitet. Til bogens afgørende handicaps hører nemlig også den ublu pris. Skal man give 400 kr. for en bog, må man kunne tillade sig at stille krav om, at bogen er vigtig. Og så vigtig er denne bog ikke.

Asger Brandt

Som en anden Ernest Jastrau...

Carsten Jensen: *Af en astmatisk kritikers bekendelser. Et essay*, Samleren, 1992.

*

Stridighederne i socialdemokratiets top og Carsten Jensens nye bog kan få én til at tænke på, hvilken rolle personen qua person har eller bør have på områder som politik, litteratur og kritik. Det synes at være et epokalt træk ved den sene modernitet, at hin enkelte får vanskeligere og vanskeligere ved at holde sin person og sit privatliv uden for dén diskurs, han eller hun involveres i. Det er nok engang i forhold til det almene, det moderne almene, at den enkelte får stå sin prøve, og der er mindre og mindre traditionelt alment som familie at falde tilbage på.

Det gør ensomhedens problem epokalt emfatisk, eftersom den enkelte for sin overlevelse henvises til sin funktion i systemet, sit arbejde og engagement, for bag denne skal ikke at møde andet end sit eget vilkårlige hylster, sæde mindre for dømmekraft end for idiosynkrasi, som det til og med bliver vanskeligere og vanskeligere for den enkelte at acceptere som en legitim identitetsbagage. Hvad stiller man op, når man næsten ikke kan holde de andre ud(e)?

Angsten i denne situation, angsten for de andre og éns mulige reaktion på deres tilstedeværelse, gør Carsten Jensen til astmatiker, for når sygdommen anfaldsvist

Anmeldelser

overfalder, frikøber den eksistentiel legitimation for den ramte. Kontingensen i den grundløse tilstedeværelse, som fremkalder astmatikerens somatiske angstreaktion, får sin passérseddel, når sygdommen rammer, og den svækkede tilstås legitimitet i den af de andre udviste barmhjerthighed. Det gør ham på én gang tidligt og sent moden og på en måde, der hvad angår teknikker og valg godt kan minde om Sartres tidligt sene modenhed, som denne fremgår af selvbiografien *Ordene*.

Som Jean-Paul er lille Carstens flugt fra de andre også en flugt ind i bøgernes verden, og hér tilstås den svagelige adgang til imaginære verdener, som han kan kontrollere, eller hvortil i det mindste han har ene adgang. De andre ude i virkeligheden er der købt distance til i kraft af den mere virkelige - qua imaginære - virkelighed, som læsningen velsigner sin udøver med.

"Da jeg kom i puberteten, fik jeg briller. Min nærsynethed indtil da havde blot anskueliggjort noget for mig, som jeg allerede vidste: At virkeligheden savnede klarhed, og at livet sammenlignet med bøgerne var uldent i konturerne med farver, der flød sammen snarere end at skille sig ud i skarpt skelnelige figurer. Livet var ikke et færdigt lærred, men lignede mere en palet, hvor maleren havde rodet med indholdet af sine tuber undervejs i processen.

Det så ud, som om jeg definitivt havde valgt side til fordel for bogstaverne på papiret" (s. 27).

Som en anden Jastrau dukker Carsten Jensen i bekendelserne op som den felle-

rede dagbladsanmelder, der forladt af konen er på vej ind i sit livs midtvejskrise. Rigtig smag for virkeligheden har han aldrig fået, hvad der har været med til at gøre ham til én af sin generations ypperste kritikere - først i *Politiken*, siden i *Det fri Aktuelt*, men hvad der altså også bringer ham i opbrud umiddelbart før de fyrrer.

Efter at have revet sig løs fra tilknytningen til nogen avis, og dermed til nogen fast indtægt, ville han prøve sine forfatterambitioner af for alvor, og i forsøgene herpå gør han sig så umulig, at han mod sin vilje forlades af konen.

"Der var en nat, jeg spadserede langs Christianshavns kanal, hvor jeg bor, og så på bådene, der vuggede som æggeskaller på vandet. Det faldt mig ind, at hele vejen var som en tynd skal, ikke blot bådene, husene langs kanalen, men også den rolige vandoverflade, himlen og jeg selv. En tilfældighed eller et let tryk kunne få skallen til at briste, og verden ville falde indad og forsvinde. Denne nat var verden af glas, og bag den skrøbelige skillevæg så jeg mørket inden i tingene og i min egen krop.

Det var en tid, hvor jeg ofte havde det sådan. Når jeg kørte langt vejene, så jeg gadelygterne smelte sammen til en lang streng, indtil de begyndte at brænde ud som en faldende stjerne, der slukkes lige over kanten af jorden. De rum, jeg færdedes i, forekom mig altid at være oplyst af gløder, uanset om de elektriske pærer som sædvanlig sad solidt skruet ned i deres fatninger og lyste med deres normale

Anmeldelser

40 eller 60 watt. Mørket var håndgribeligt som et hav, jeg steg ned i for at bade, og som rejste sig højere og højere omkring mig, for hvert skridt jeg tog.

Jeg gik omkring og troede, jeg skulle dø. Jeg var ikke ramt af nogen sygdom. Jeg var blevet forladt af den, jeg elskede, og som jeg troede, jeg skulle have tilbragt hele livet sammen med. Jeg lagde mange planer for min fremtid i de dage. Jeg talte ustandselig om bøger, jeg ville skrive, og de rejser, jeg ville tage ud på. Når nogen spurgte mig, hvordan jeg havde det, gentog jeg med den samme ihærdighed som den, hvormed et barn, der er blevet væk, repeterer sine forældres adresse: Jeg er ikke selvdestruktiv. Jeg er ikke selvdestruktiv. Imens svandt lyset omkring mig.

Da der var gået nogen tid, besluttede jeg mig til at gøre en ende på situationen. Jeg ringede til en avis og spurgte, om de havde brug for en krigskorrespondent i Kroatien. Jeg ville et sted hen, hvor tilfældet med særlig ihærlighed herskede over liv og død. Jeg håbede at genfinde min livsline, men ved egen hjælp kunne jeg ikke. Noget i mig var blevet såret dybere, end jeg anede, og nu skubbede jeg ansvaret for min egen fremtid fra mig."

Netop denne løsning på nøden er selv-sagt farefuld. Jensen risikerer livet ved fronten som Hemingway før ham gjorde det, men det virkelig risikable er på denne måde at henlægge bestemmelsen af liv og skæbne i det udvortes ved at skubbe ansvaret for egen fremtid fra sig. Besindelsen på de givne livskår bør starte der, hvor Jensen aktuelt befinder sig, da det er disse

givne vilkår, det gælder om at forsone sig med.

Måske er det også dette, der foresvæver Jensen, da han på en forladt gårdsplads i Kroatien lader fremtiden begynde igen.

For dansk litterær kritik tør man håbe det, og med den foreliggende publikation fra Jensens hånd, der øjensynligt er skrevet hurtigt efter hjemkomsten fra Kroatien, er der noget, der tyder på, at det forholder sig sådan. For her gøres der virkeligt og modigt op med den danske litterære offentlighed, som Jensen ser den hér efter postmodernisme og dekonstruktion, og når dette sker, arver forfatteren arven fra sig selv og årene som én af landets modigste kritikere. Modig fordi han turde stå alene og forlade flokken, når situationen og opgaven og den heri indbyggede alvor krævede det.

Der lyder ramsaltede ord om kritikens fatale afhængighed af de universitære institutioner, som i bureaukrati og megalomani har gjort sig immun over for kritikens hjertesag, den åbne og engagerede læsning af det altid enkeltstående værk, til fordel for en modisk papegøjesnak af fransk, efterstrukturel og dekonstruktivistisk proveniens. I denne forsvinder læsningernes altid konkrete engagementer: når og hvis alting semiotisk udlægges som tekst, umuliggøres læsningens konkrete patos, der for Jensen stadig er bundet til det autentiske, chokagtige møde mellem det vellykkede værk og den enkelte, passionerede læser.

Cirka sådan lyder kritikken, og der er mange, gribende karakteristikker af den

Anmeldelser

litterære offentligheds forkrøblethed, der ikke bliver mindre af, at Danmark er så lille et område geografisk og sprogmæssigt. Man skal gøre sine hoser grønne hos de toneangivende for at blive noget ved musikken. Dermed er ulykken allerede sket, og papegøjesnakkeriet næsten uafvendeligt. Nok engang rulles det op, hvordan danskernes forbrug af kvalitetslitteratur cirkulerer langt fra producenterne i uddannelsesinstitutionernes altædende kværn, udsat for de skiftende fortolkningsmoders lunefuldhed. Så var det marxisme, så dekonstruktion og hvad bliver mon det næste? Konstansen, som ikke fremmer den gode litteratur og den gode kritik af den, synes paradoksalt nok at blive, at litteraturstuderende mindst af alt læser litteratur, nemlig cirka omvendt proportionalt med, hvor meget vanskeligt fordøjeligt udenlandsk, men moderigtig fortolkningsfilosofi, der glider ned. Kan det undre nogen, at kritikken på dén baggrund får det dårligt og f.eks. på forhånd kan diskvalificere sig til en ordentlig bearbejdning af den aktuelt producerede, nationale litteratur? Ikke sært at mange danske forfattere føler sig ligefrem truet og i hvert fald forladt af de forlag, institutioner og medier, hvor deres produkter cirkulerer; cirkulerer i én fra dem fremmedgjort form.

Det er ubestrideligt, at fortolkningsluner som marxisme og/eller dekonstruktion breder sig i institutionerne på den samme parasitagtige manér, uanset eller måske netop fremmet af deres indbyrdes teoretiske kævl. Eneste sikre taber i det spil er litteraturen og den gode kritik af den, slår

Jensen nok en gang fast. For så derefter selv at træde op på piedestalen som den sidst overlevende fra en døende stand af gode kritikere og herfra pege på den nødvendige kur mod onderne.

Det vil næppe undre andre end eventuelt, omend næppe, Jensen himself, at tiden dermed også hér er inde til kritik. Som konstruktionen af kritikens ståsted hos Jensen er, ja netop en konstruktion, der hviler på udtalte forudsætninger som billedet af den ensomme, men heroiske helt og andet romantisk og senromantisk arvegods, således er også de standarder, der hentes frem af mølposen sært udlevede, og i hvert fald brugt før.

Måske handler dette sidste om, at det ser ud til at være et historisk rekonstruktivt moment ved en aktuell og gyldig, litterær kritik, at denne - så at sige - som en (gen)erobring (gen)besætter positivt en række af de klassiske ingredienser i modernitetserfaring og -kategori. Nogle af de mange momenter, som hér ved indgangen til århundredet sidste årti dukker op på den anden side af marxismens og dekonstruktivismens syrebade. Frisk - noch einmal - fra fad, som vi mødte dem sidst. I treserne(s modernisme), i tredivernes (Eliot, Pound osv.) og - ja, før vi véd af det er vi tilbage ved rødderne hos Baudelaire og i den klassiske lyriske modernisme, samt i dens kritiske credoer, også - som bekendt - formuleret af Baudelaire.

Så langt, så godt. Efter så mange års dagligt syrebade er der næppe nogen vej uden om den nøgterne genbesættelse af dén tradition, man så skammeligt troede at

Anmeldelser

have røget ud. Og til den ende kan man såmænd godt hente inspiration hos den astmatiske kritiker og hans bekendelser. Bogen er i tråd med, hvad der måske kunne identificeres som en ny intellektuel nøgternhed her ved indgangen til århundredets sidste årti. En nøgternhed, som for det første gør, at man begynder at spise brød til, før eller når man begynder at kritisere, hvilket for kritikkers vedkommende slet og ret betyder, at man igen begynder at spise den rigtige litteratur, som denne bør spises - nemlig kærlighedsfuldt. Gourmand er kritikkers grundimpuls, hvad den altfor kritiske kritik hos marxisterne og dekonstruktivistene røg ud.

Måske dog dette handler mere om allerførst at bane vejen for fortællingen, den lille fortælling i dens potentielt underfulde fortalhed, sådan at denne kan finde ind også i kritikkers centrum som et forsøg på fra dennes side allerførst - på kritisk vis - at genberette beretningen, genbeskrive beskrivelsen (Rorty), så dennes egenenigmatik og moderne underfuldhed ikke fordufter i et kritisk syrebad.

Først på en sådan traditionsbevidst, nynøgtern baggrund kan semiotikkens grundtema måske genbeskrives hinsides deres selvvalgte eksil i institutionernes alvorlige, altfor-alvorlige videnskabelighed. Det vil sige, at spørgsmålene om tegnes betydning kan tilnærmes filosofiens grundspørgsmål som især spørgsmål om tidens, temporaliseringens og forsvindings mulige mening, i denne form - som påvist af Derrida - uadskillelige fra intet

mindre end spørgsmålet om værens mening (Heidegger).

Alt dét forudsætter dog, at den erotiske linie til læsningens og tekstens lyst er genoprettet, hvad Carsten Jensen i al fredssommelighed kan bidrage til trods den tynde jastrauske is, han eksistentielt bevæger sig på. Trods alt er også dét et moderne moment, som forflygtiges, når kritikken bliver alt for bureaukratisk barmfager og metodisk reflekteret.

Hans Jørgen Thomsen